

Павлова Г.Є.,
доктор економічних наук,
професор кафедри обліку, аудиту
та управління фінансово-економічною безпекою,
академік АЕНУ,
директор Навчально-наукового інституту економіки,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Приходько І.П.,
доктор наук з державного управління, професор,
завідувач кафедри обліку, аудиту
та управління фінансово-економічною безпекою,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Волчанська Л.В.,
кандидат економічних наук,
асистент кафедри обліку, аудиту
та управління фінансово-економічною безпекою,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

МІСЦЕ, РОЛЬ ТА ОБЛІКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАТИСТИЧНОЇ ЗВІТНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

Павлова Г.Є., Приходько І.П., Волчанська Л.В. Місце, роль та облікове забезпечення статистичної звітності сільськогосподарського підприємства. У статті висвітлено невирішеність проблем важливості звітності в інформаційному забезпеченні управлінської діяльності сільськогосподарського підприємства. Визначено, що важливу роль в управлінні сільськогосподарським підприємством відіграє статистична звітність, оскільки вона надає деталізовану інформацію щодо основних його виробничих процесів. Так, саме статистична звітність відображає структуру та обсяги виробничої діяльності сільськогосподарського підприємства, ефективність виробництва кожного виду продукції, їх ціну, собівартість, обсяги і напрями реалізації, загальну структуру витрат підприємства, забезпеченість його енергетичними потужностями і сільськогосподарською технікою.

Ключові слова: статистична звітність, сільськогосподарське підприємство, облікове забезпечення, управлінська діяльність, спостереження, аналітична інформація.

Павлова Г.Е., Приходько И.П., Волчанская Л.В. Место, роль и учетное обеспечение статистической отчетности сельскохозяйственного предприятия. В статье освещены нерешенность проблем важности отчетности в информационном обеспечении управленческой деятельности сельскохозяйственного предприятия. Определено, что важную роль в управлении сельскохозяйственным предприятием играет статистическая отчетность, поскольку она предоставляет детализированную информацию по основным его производственным процессам. Да, именно статистическая отчетность отражает структуру и объемы производственной деятельности сельскохозяйственного предприятия, эффективность производства каждого вида продукции, их цену, себестоимость, объемы и направления реализации, общей структуры расходов предприятия, обеспеченность его энергетическими мощностями и сельскохозяйственной техникой.

Ключевые слова: статистическая отчетность, сельскохозяйственное предприятие, учетное обеспечение, управленческая деятельность, наблюдение, аналитическая информация.

Pavlova H.E., Prikhodko I.P., Volchanska L.V. Location, role and accounting statistics of agricultural enterprise. The article highlights the unresolved issues of the importance of reporting in the information provision of management activities of the agricultural enterprise. It has been determined that statistical reporting plays an important role in the management of an agricultural enterprise, since it provides detailed information on its main production processes. Yes, it is the statistical reporting that reflects the structure and volumes of production activity of the agricultural enterprise, the efficiency of production of each type of products, their price, cost, volumes and directions of implementation, the overall structure of the company's costs, the provision of its power facilities and agricultural machinery.

Key words: statistical reporting, agricultural enterprise, accounting support, management activity, supervision, analytical information.

Постановка проблеми. За своїм призначенням звітність є інформаційним ресурсом і основним носієм важливої облікової інформації для різних типів користувачів. Як об'єкт аналітичної діяльності її використовують для прогнозування сценарію розвитку підприємства і прийняття адекватних управлінських рішень. Для здійснення комплексних досліджень стану аграрного сектору економіки одним із головних джерел інформації є статистична звітність, невід'ємний складник інформаційної системи АПК, що використовується на всіх рівнях державного управління. Крім того, особливості аграрної економіки зумовлюють потребу у специфічних звітних показниках, які достовірно відображають результати діяльності сільськогосподарських підприємств і дають можливість забезпечувати на основі їх аналітичної інтерпретації вироблення обґрунтованих управлінських рішень щодо економічного регулювання виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Протягом останніх років питання формування статистичної звітності та методичних підходів до її складання, взаємозв'язку її показників із даними бухгалтерського обліку досліджувалися у працях відомих вітчизняних учених-економістів: М.Я. Дем'яненка, К.П. Дудки, В.М. Жука, Н.Л. Жук, О. Жука, Л.І. Лавриненко, В.Б. Моссаковського, А. Озеран, П.Я. Хомина та інших.

Під час аналізу останніх досліджень теоретично обґрунтовано концептуальний підхід щодо ролі та місця звітності в цілісній системі економічної інформації; з'ясовано із застосуванням системного підходу співвідносність бухгалтерського обліку і звітності та на основі цього запропоновано методичні рекомендації, спрямовані на упорядкування підготовки і передачі інформаційних потоків за методологічно та методично обґрунтованими звітними формами; введено у наукову термінологію дефініцію «облікове забезпечення звітності», яка підкреслює суцільність системи бухгалтерського обліку стосовно вимог внутрішньої і зовнішньої звітності. Проте науковий аналіз змісту та структури звітності свідчить про необхідність вирішення низки питань, пов'язаних із недосконалістю визначення місця і ролі звітності в системі управління сільськогосподарським підприємством, що приводить до необ'єктивності звітної інформації й ускладнює прийняття управлінських рішень внутрішніми і зовнішніми користувачами.

Формування цілей статті. Мета дослідження – визначення місця, ролі та облікового забезпечення статистичної звітності в системі управління сільськогосподарським підприємством.

Виклад основного матеріалу. Звітність – це така форма збору статистичних даних, за якої кожен суб'єкт діяльності регулярно подає відомості до державних органів статистики у вигляді документів (звітів) спеціально затвердженої форми. Звіти складаються на підставі даних оперативного та бухгалтерського обліку.

На базі даних, які занесені до документів первинного обліку, заповнюються бланки статистичної звітності. Статистична звітність – це основна організаційна форма статистичного спостереження, що зумовлює можливість зіставлення і контролю за різними процесами суспільного життя. Звітність підприємств, установ і організацій є поки що основним джерелом статистичної інформації. У звітності перед-

бачається система суворо регламентованих показників, які характеризують різні сторони діяльності тієї чи іншої установи, підприємства, організації [6].

Статистична звітність – це офіційний документ, у якому містяться статистичні дані про роботу підзвітного підприємства чи установи, які занесені в суворо обумовлену форму і які повинні бути обов'язково подані вищій і контролюючій організації в затверджені строки.

Статистична звітність відповідає таким правилам:

1) є обов'язковою – усі підприємства, установи, організації повинні подавати її в суворо обумовлені строки;

2) має юридичну силу (має підпис керівників підзвітних установ);

3) має документальну обумовленість – усі дані в ній базуються на документах первинного обліку [5].

За різними ознаками статистичну звітність поділяють на окремі види:

1) Розрізняють загальнодержавну і внутрішньовідомчу звітність. Загальнодержавна звітність обов'язково заповнюється усіма підприємствами і установами та подається до органів державної статистики. Внутрішньовідомча звітність розробляється міністерствами або відомствами для своїх оперативних потреб.

2) За характером показників розрізняють типову і спеціалізовану звітність. Типова звітність має єдину форму і зміст показників для всіх підприємств і установ країни, наприклад, звіт про кількість працюючих. У формах спеціалізованої звітності окремі показники видозмінюються відповідно до специфіки галузі господарства.

3) За періодичністю подання звітність буває поточною і річною. До *поточної* звітності належать щомісячна, квартальна, за півріччя, тому що в них міститься значно менше показників, ніж у річній.

4) За способом подання – термінова і поштова. Слід зазначити, що в *терміновій* звітності наводяться лише ті показники, які потрібні для оперативного керівництва.

Система звітності та її обсяг визначається переліком (табелем) звітності. Табелю звітності – це список діючих форм, який затверджується органами державної статистики. Табелю містить такі відомості: назви і номери форм звітності, спосіб подання, хто подає, кому вона подається, періодичність подання, строк, коли вона надсилається [7].

Звітність може подаватися лише за формами, які затверджені органами державної статистики, усі інші вважаються незаконними.

У кожній формі затвердженої звітності передбачаються такі реквізити:

а) дата і номер, за яким форма затверджена органами державної статистики;

б) назва форми, що визначає зміст звітності;

в) період, за який подається звітність, або дата, до якої відносяться звітні дані;

г) строк подання звітності, дата, коли звітність відправлена, або через скільки днів після звітного періоду вона висилається;

д) адреси, на які має подаватися звітність;

е) номер і літера, які присвоєні цій формі звітності;

є) назва установи, яка подає звітність, а також назва міністерства, якому підпорядкована ця установа;

ж) адреса підприємства, установи, що подає звіт, і коди;
з) посади осіб, які зобов'язані підписати звіт і відповідальні за його складання;

і) кількість примірників, у яких складено звіт [5].

Усі підприємства, установи, організації України зобов'язані надавати звітність до органів державної статистики і до вищих органів у порядку підлеглості. Система звітності в нашій країні постійно розвивається і вдосконалюється у напрямі її державної централізації й уніфікації. Статистична звітність охоплює всі галузі економіки країни. Усі суб'єкти підприємницької діяльності подають звітність про ресурсний потенціал та свою виробничо-фінансову діяльність.

Відповідно до Закону України «Про державну статистику» усі юридичні особи та особи, які займаються підприємницькою діяльністю, структурні одиниці безплатно подають дані, необхідні для проведення державних статистичних спостережень. Стаття 21 Закону України «Про державну статистику» визначає: «Первинні дані, отримані органами державної статистики від респондентів під час проведення статистичних спостережень, є конфіденційною інформацією, яка охороняється Законом і використовується винятково для статистичних цілей у зведеному знеособленому вигляді» [2].

Обліковий процес завершується складанням фінансової звітності про господарську діяльність підприємства. Правові основи з питань складання фінансової звітності регламентуються Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1], а також Національними положеннями (стандартами)

бухгалтерського обліку НП(С)БО 1 [4]. Державне регулювання фінансової звітності в Україні здійснюється з метою створення єдиних правил складання фінансової звітності, які є обов'язковими для всіх підприємств [6].

Статистичні дані повинні бути достовірними і подаватися у повному обсязі, у встановлені строки та за визначеними адресами. Джерелами статистичних даних про господарську діяльність є статистична звітність і спеціально організовані спостереження. Статистична звітність підприємства використовується самими власниками для аналізу та контролю за виконанням договірних зобов'язань, аналізу господарської діяльності, для складання планів на майбутнє. Крім того, важливу роль в управлінні сільськогосподарським підприємством відіграє статистична звітність, оскільки вона надає деталізовану інформацію щодо основних його виробничих процесів. Так, саме статистична звітність відображає структуру та обсяги виробничої діяльності господарюючого суб'єкта, ефективність виробництва кожного виду продукції, їх ціну, собівартість, обсяги й напрями реалізації, загальну структуру витрат підприємства, забезпеченість сільськогосподарського підприємства енергетичними потужностями і сільськогосподарською технікою тощо (табл. 1).

Для того щоб звітність була дієвим засобом управління та контролю, вона повинна відповідати всім вимогам, що висуваються до обліку. Вона має достовірно відображати ресурси підприємства, їх використання і фінансові результати діяльності. Показники звітності повинні бути об'єктивними, обґрунтовані

Таблиця 1

Використання статистичної звітності сільськогосподарських підприємств в управлінні

Найменування форми	Індекс форми	Аналітична інформація, яка подана у формі
Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств за 20__ рік	50-сг	Інформація щодо виробництва й реалізації сільгосппродукції, її собівартості та прибутковості, витрати на основне виробництво, державна підтримка сільського господарства, забезпеченість сільськогосподарською технікою, інформація про кількість внесених добрив
Основні показники господарської діяльності фермерського господарства, малого підприємства в сільському господарстві за 20__ рік	2-ферм	Загальні показники виробництва продукції, фінансові результати діяльності, витрати на виробництво, реалізація власної сільгосппродукції, внесення органічних, мінеральних добрив і обробка хімікатами, державна підтримка
Посівні площі сільськогосподарських культур під урожай 20__ року	4-сг	Інформація щодо розмірів посівних площ під різними видами сільськогосподарських культур
Звіт про збір урожаю сільськогосподарських культур	29-сг	Розмір посівних площ, відведених під окремі види сільськогосподарських культур, зібрана площа, урожайність, обсяг вирощеного посадкового матеріалу, стан меліорованих угідь
Розмір посівних площ, відведених під окремі види сільськогосподарських культур, зібрана площа, урожайність, обсяг вирощеного посадкового матеріалу, стан меліорованих угідь	9-б-сг	Дані про кількість внесених добрив під різні види культур, що вирощує підприємство, інформація про загальний розмір посівних площ і посівних площ, удобрених мінеральними й органічними добривами
Облік тракторів, сільськогосподарських машин і енергетичних потужностей	10-мех	Кількість, види і рух сільськогосподарської техніки, енергетичні потужності господарства, наявність устаткування для виробництва відновлювальної енергії
Стан тваринництва	24	Обсяги виробництва продукції тваринництва, рух худоби і птиці, стан звірівництва, баланс кормів
Баланс сільськогосподарської продукції	16-сг	Інформація про надходження та витрати різних видів сільськогосподарської продукції протягом звітного року
Реалізація сільськогосподарської продукції	21-заг	Обсяги і напрями реалізації сільськогосподарської продукції

перевірені даними поточного обліку і підтвержені відповідними документами.

Своєчасність складання та подання звітності – невіддільна умова її корисності. Найбільш достовірною інформацією втрачає своє значення, якщо вона надана користувачам несвоєчасно, тому звітність повинна складатися і подаватися відповідним органам у строки, встановлені нормативними актами, які забезпечують ефективне її використання для управління та контролю [7].

Сучасна система звітності не відповідає вимогам щодо забезпечення інформацією управлінської діяльності в сільськогосподарських підприємствах. І при цьому ми маємо на увазі не тільки зміст фінансової звітності, який надто уніфіковано та узагальнено. З неї вилучено таку інформацію, до якої управлінці всіх рівнів звертались найчастіше: про собівартість та реалізацію продукції, продуктивність праці тощо. За потреби такі дані можна отримати зі статистичної звітності, оскільки більшість форм колишнього річного звіту сільськогосподарських підприємств перенесено у цей її вид [5].

Йдеться про незіставність показників звітності за всією сукупністю господарюючих суб'єктів, що не дає змоги сформувати достовірні макроекономічні показники про ефективність рослинництва і тваринництва.

Приміром, сільськогосподарські підприємства інформацію про обсяги такої продукції та витрати на її виробництво наводять в «Основних економічних показниках роботи сільгосппідприємств за 200__рік» ф. № 50-сг, а фермерські господарства – в «Основних показниках господарської і фінансової діяльності фермерського господарства» ф. № 2 (ферм.).

Якщо у формі № 50-сг наводяться дані, сформовані в управлінському обліку, про витрати виробництва у розрізі сільськогосподарських культур та видів продукції рослинництва і тваринництва, то у формі № 2 (ферм) такі дані відсутні, що не дає можливості узагальнити дані про собівартість продукції за галуззю загалом. Ці форми звітності суттєво відрізняються за складом та економічним змістом показників. Однак в останній є інформація про реалізацію сільськогосподарської продукції та отриману виручку (дохід) за її видами, подібно до того, як це наведено у формі № 50-сг.

Водночас в останній, так само, як і в першій, є спеціальний розділ, де наведено витрати на виробництво продукції сільського господарства загалом: розділ 2 «Затрати на основне виробництво» – у ф. № 50-сг;

розділ 4 «Витрати на виробництво продукції» – у ф. № 2 (ферм). Однак перелік наведених у них елементів витрат знову ж таки не збігається, що не можна визнати методологічно обгрунтованим, оскільки це не дає змоги узагальнювати звітні показники загалом за галуззю сільського господарства. Адже часто селянські (фермерські) господарства за обсягом виробництва цілком зіставні з іншими сільськогосподарськими підприємствами, а загальна кількість виробленої тут продукції досить значна, і питома вага її щороку зростає.

Окрім того, звітність фермерських господарств є не суцільною, а вибірковою – за переліком Держкомстату України, причому в нього включені не завжди найбільші фермерські господарства, що не дає можливості простежити динаміку витрат на виробництво навіть найважливіших видів продукції, отримати системну інформацію про продуктивність праці, прибутковість діяльності тощо.

Важливим напрямом підвищення рівня аналітичності фінансової звітності має стати правильна побудова її форм таким чином, щоб максимально полегшити вивчення відображених в них господарських взаємозв'язків.

Висновки. Отже, забезпечення ефективного функціонування сільськогосподарського підприємства можливе шляхом продуманого та обгрунтованого управління ним. Реалізація цього процесу досягається лише за умови забезпеченості менеджменту підприємства достовірною, точною, своєчасною, релевантною, комплексною інформацією щодо зазначених чинників. Це зумовлює необхідність формування якісного механізму обліково-аналітичного забезпечення управління сільськогосподарським підприємством на основі даних різних видів звітності, а саме, на нашу думку, статистичної, що відіграватиме роль дієвого інструменту регулювання їхніх конкурентних позицій та слугуватиме базисом для формування стратегії і тактики розвитку сільськогосподарського підприємства.

Роль фінансово-економічної інформації як системи фінансових показників визначається впливом на обгрунтування і прийняття рішень користувачів. Саме статистична звітність, відображаючи певні суттєві зміни в структурі господарських засобів і їх джерел безпосередньо впливає на результати фінансово-господарської діяльності, надає в скомпонованому вигляді значний обсяг інформації, необхідної зовнішнім і внутрішнім користувачам.

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України № 996-XV від 16.07.1999р. (зі змінами та доповненнями). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-14.-> Назва з екрану.
2. Про державну статистику: Закону України № 2615-XII (2615-12) від 17.09.92 р. (зі змінами та доповненнями). URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2614-12.-> Назва з екрану.
3. Про затвердження інструкцій щодо заповнення форм державних статистичних спостережень № 50-сг «Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств»: наказ Державного комітету статистики України 06.11.2007 № 403 / сторінка «Законодавство України» сайту Верховної Ради. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
4. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України № 73 від 07.02.2013 р. (зі змінами та доповненнями). URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/Re22868>. Назва з екрану.
5. Мервенецька В.Ф. Звітність у системі інформаційного забезпечення управління діяльністю сільськогосподарських підприємств : автореф. дис. канд. екон. наук : 08.00.09 / В. Ф. Мервенецька. Київ, 2011. 24 с.
6. Павлова Г.Є. Звітність підприємств: [підручник з грифом Міністерства освіти і науки України лист № 1/11-6500 від 05.05.14 р.] / Г.Є. Павлова, О.В. Будько, І.П. Приходько, Ю.В. Масюк. Дніпропетровськ: Біла К.О., 2015. 336 с.
7. Приходько І.П. Вплив показників діяльності аграрного підприємства на його економічну безпеку / Г.Є. Павлова, І.П. Приходько, Д.І. Федотков // Економіка та суспільство. Випуск № 5. Жовтень 2016. Мукачівського державного університету 2016. № 5. URL: <http://www.economyandsociety.in.ua>.